

Bengül BOLAT

Doçent, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü/Türkiye Cumhuriyeti
Tarihi Anabilim Dalı, Kırşehir/Türkiye

Associate Professor, Kırşehir Ahi Evran University/Faculty of Arts and Sciences/Department of
History/Division of History of the Republic of Turkey, Kırşehir/Turkiye

eposta: bengu4@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6269-5192> - RorID: <https://ror.org/05rrfpt58>

Atıf/Citation: Bengül BOLAT, İ. 2023. 1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı: Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye, 284-306.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1355580>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü /Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	05.09.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	21.09.2023
Yayın Tarihi/Published:	29.10.2023

1923'TEN 2000'E CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

Öz

Dünyadaki diğer tüm toplumlarda olduğu gibi Türkler de tarihleri boyunca geçirdikleri siyasi evrelere, gelenekleri, yaşayış biçimleri, inançları ve coğrafik faktörlere bağlı olarak anma, kutlama, bayram gibi etkinlikleri yapmışlar ve bunların büyük bir kısmını gelecek nesillere aktararak devam ettirmişlerdir. İlk vatanları olan Orta Asya'da temellendirdikleri kültürel hayatlarını, Anadolu'ya göç ve İslamiyet'e geçiş ile yeni kültürel değerlerle zenginleştirmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nu döneminde, imparatorluğun gerektirdiği birçok tören ve ritüelleri de uygulamaya başlamışlardır. Batı'daki gelişmelere paralel olarak, Fransız Devrimi sonrası dünyada hızla etkili olmaya başlayan Ulusçuluğun gerektirdiği sembol ve törensel etkinlikler, ilk etapta Osmanlılık üzerinde kurgulanmıştır. Ancak II. Meşrutiyet döneminden itibaren, Osmanlılığın iflas etmesi ve imparatorluğun iyice dağılması ile Türkçülük ön plana çıkmıştır. Dönemin yöneticileri, Türk milliyetçiliğinin gelişmesine yönelik birtakım uygulamalar içinde bir süreden beri Batıda yaygınlaşan ve milliyetçiliği güçlendiren, "Milli Bayram" günü ilan etmeyi örnek almışlardır. Bu bağlamda Meşrutiyet'in ilan edildiği gün tarihimizde ilk milli bayram olarak kutlanmaya başlamış, bugünün dışında Osmanlı Devleti'nin Kuruluş günü ile idman, işçi ve çocuklar bayramları gibi kutlamalar da yapılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ise TBMM'nin açıldığı günün henüz Millî Mücadele devam ederken bayram ilan edilmesi ile başlayan bu uygulama, Cumhuriyet'in ilanının konsolosluklar aracılığı ile uluslararası "milli bayram" olarak kutlanmaya başlaması ile devam etmiştir. Millî Mücadele dönemi içinde önemli günler olan, Atatürk'ün Samsun'a çıkış günü, Büyük Taarruzun kazanıldığı gün ve TBMM'nin açıldığı günün aynı zamanda çocuk Bayramı olarak kutlanması da diğer ulusal bayram günleri olarak belirlenmiş ve günümüze kadar devam ettirilmiştir. Çalışmaya konu edinen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1925'te resmi olarak başlamış, 10. Yıl, 50. Yıl ve 75. Yıl kutlamaları diğerlerinden daha fazla özenli ve ayrıntılı olmuştur. Özellikle 10. Yıl kutlamaları en kalıcı olanıdır. Kutlamalar ilkinden başlayarak genellikle birbirine benzer törenlerle devam ederken, her bir dönemin özelliği, dönemin politik olayları, iç ve dış siyasetteki konular ve tartışmaların bayram kutlamalara önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle çok partili siyasi hayata geçiş ile başlayan süreçte, Türkiye'nin

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

milli bayramının iktidar ve muhalefet arasındaki çekişmelerin gölgesinde kaldığı görülmektedir. Ayrıca terör olayları, ekonomik sıkıntılar gibi faktörler de Milli Bayram coşkusu ve katılımını olumsuz yönde etkileyen önemli sebepler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: milli bayram, kutlama, yıldönümü, söylem, tören, Ulusçuluk

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS FROM 1923 TO 2000

As in all other societies in the world, Turks have held events such as commemorations, celebrations and holidays depending on the political phases, traditions, lifestyles, beliefs and geographical factors throughout their history, and they have continued to transfer a large part of them to future generations. They enriched their cultural life, which they founded in their first homeland, Central Asia, with new cultural values with migration to Anatolia and conversion to Islam. During the period of the Ottoman Empire, they started to practice many ceremonies and rituals required by the empire. Parallel to the developments in the West, the symbols and ceremonial activities required by the Nationalism, which started to be effective in the world after the French Revolution, were built on Ottomanism in the first place. However, II. From the Second Constitutional Era, with the bankruptcy of Ottomanism and the disintegration of the empire, Turkism came to the fore. The rulers of the period took as an example the announcement of the "National Holiday" day, which has become widespread in the West for a while and strengthened nationalism, within some practices aimed at the development of Turkish nationalism. The rulers of the period took as an example the announcement of the "National Holiday" day, which has become widespread in the West for a while and strengthened nationalism, within some practices aimed at the development of Turkish nationalism. In this context, the day when the Constitutional Monarchy was proclaimed began to be celebrated as the first national holiday in our history, and other than today, celebrations such as the founding day of the Ottoman Empire and the training, workers and children's holidays were held.

285

In the Republican period, this practice, which started with the declaration of the day of the opening of the Grand National Assembly of Turkey as a holiday while the National Struggle was still going on, continued with the proclamation of the Republic being celebrated as an international "national holiday" through the consulates. Celebrating Atatürk's departure to Samsun, the day when the Great Offensive was won, and the day when the Turkish Grand National Assembly was opened, which are known as important days during the National Struggle period, were also determined as the Children's Day and have been continued until today. The Republic Day celebrations, which are the subject of the study, started officially in 1925, and the 10th, 50th and 75th Anniversary celebrations were more elaborate and detailed than the others. Especially the 10th Anniversary celebrations are the most permanent. While the celebrations generally continue with similar ceremonies starting from the first, it is seen that the characteristics of each period, the political events of the period, the issues and discussions in domestic and foreign politics have a significant impact on the feast celebrations. Especially in the process that started with the transition to multi-party-political life, it is seen that Turkey's national holiday was overshadowed by the conflicts between the government and the opposition. In addition, factors such as terrorist incidents and economic troubles were also important reasons that negatively affected the enthusiasm and participation of the National Holiday.

Keywords: Nationalism, national holiday, celebration, anniversary, discourse, ceremony.

Giriş

Tarihte en eski çağlardan itibaren yapıldığı bilinen tören, bayram, anma, kutlama gibi etkinlikler çağlar ilerledikçe değişkenlik göstermiştir. Bu değişim, siyasal iktidarların ve ideolojilerin gelişimine, coğrafik şartlara, toplumların gelenek ve yaşam biçimlerine bağlı olarak gelişme göstermiştir. Türkler en eski çağlarından itibaren, geleneklerine, yaşayış biçimlerine ve Orta Asya'daki iklim ve coğrafik şartlara uygun olarak çeşitli, anma, kutlama, tören gibi etkinlikler yapmışlardır. Bu bağlamda, sefere çıkmak, barış yapma gibi önemli siyasi olayları kutladıkları gibi toplumsal yaşayışı ilgilendiren, "toy "olarak adlandırılan etkinlikleri de mevcuttur. (İnan 1968:331-332) Dede Korkut'ta büyük toyların; oturma, yemek yeme ritüelleri ile başarı, kutlama, ilk av, akınlardan dönme, tutsaklıkların bitmesi, düğün, ölüm, ad verme, yemin, uğurlama gibi vesilelerle yapıldıkları anlatılmıştır. (Ergin 2004) Bilinen en eski bayramlarının Hun Türklerine ait olan "Lung-Cıng" denilen yerde yapılan ve bugün "Nevruz Bayramı" olarak devam eden gün olduğu bilinmektedir. Bu bayramın 21 Mart günü halkın yemeklerini alarak kırlara çıkarak kutladıkları bilgisi mevcuttur. Hunlardan sonra Göktürk ve Uygurlar dönemlerinde de yapılarak günümüze kadar gelmiştir. (Çay 1996: Oğuz 2005)

Eski Türklerde "bayram" terimi, Arapça 'da tekrar dönmek anlamına gelen "iyd" kökünden türetilmiş, (Erdem 1992:257) halk arasında gülme, sevinme, bir yerin ışıklarla donatılması, süslenmesi ve sevinç içinde bir arada eğlenmek olarak tanımlanmıştır. (Mahmut 1939:263,484)

Genel olarak eski Türk bayramlarında;

1-Dini inanç ve tapınmaları ile ilgili ritüeller

2-Hayatlarında önemli rolleri olan nesneler (at, demir, kılıç, süngü, ateş, toprak ve su vb.),

3-Eğlence ile ilgili unsurlar

4-Giymeye ve süslenmeye önem verme şeklinde Sıralanabilecek unsurlar mevcuttur. (Koca, 2002; 54-55)

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra, Ramazan ve Kurban Bayramlarını kutlamak dışında, Mevlit, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir geceleri gibi, kutsal günleri de benimsemiş ve çeşitli şekillerde yad etmişlerdir. (Pekolcay 1992; 19) Anadolu'ya geçtikten ve burada çeşitli devletler kurduktan sonra da bayram, kutlama, anma ve törenlerini aynı biçimde devam ettirmişlerdir. Osmanlı Devleti döneminde ise mevcut törensel etkinliklerine yenilerini eklemişlerdir. Devletin tüm resmi işlerinin yürütüldüğü "teşrifat" adı verilen incelik ve kurallar bütünü mevcuttur. Şehzadelerinin doğumlarının, sünnetlerinin sancaklara çıkarılmalarının, kılıç alaylarının, cülusların, elçi kabullerinin, Padişahların sefere

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

çıkmalarının ve dönmelerinin gibi birbirinden farklı törenleri vardır. Bu dini ve devlet işleri ile ilgili törenler hem devletin iktidarının hem de geçmişten gelen kültür birikiminin göstergeleri olarak sayılmıştır. (Ertuğ 2000:27)

Fransız Devrimi sonrası yayılmaya başlayan Milliyetçilik akımları önce Batı'dan başlayarak tüm dünyaya etki etmeye başlamıştır. Bu etki, imparatorlukların dağılmasına, ulus devletlerin kurulmasına ve buna bağlı olarak milli bayramların kutlanmasına sebep olmuştur. İlk olarak Batı'da yaygınlaşan milliyetçilik ve buna bağlı kutlama geleneğinin değişimi Osmanlı Devleti'ne de sirayet etmiş ve 19. Yüzyıldan itibaren gelişmelere bağlı değişim kendini hissettirmeye başlamıştır. Bu bağlamdaki gelişmeler; Devletin siyasi, ekonomik ve diğer tüm alanlarındaki felaketlerle dolu dağılmaya başladığı 19. Yüzyılın son çeyreğinde ilan edilen I. Meşrutiyet dönemi (1876-1878) çok kısa sürmüş, Padişah II. Abdülhamid'in otuz yıllık İstibdat yönetiminin sonunda 20. Yüzyılın başında Meşrutiyet yeniden ilan edilmesi (1908) ile devam etmiştir. II. Meşrutiyet döneminin en önemli yanlarından biri, Osmanlı Devleti'nde Türk Milliyetçiliğinin ön plana çıkmasıdır. Devleti içinde bulunduğu kötü durumdan çıkarma adına ortaya atılan fikir akımları içinde en etkilisi olmuş ve bu görüşün liderleri, ülke yönetiminde etkin olmuşlardır. İttihat Terakki Partisi'nin önde gelen liderleri vatan, dil, tarih ve milli iktisat düşünceleri ile milli bilinci geliştirme çabalarına girişmişlerdir. Bu bağlamda Türk Ocağı'nın kurulması, Türk Yurdu ve Genç Kalemler dergilerinin faaliyetleri dikkat çekmektedir. (Safa 1996:30-32) Bunların dışında milletin hep birlikte katılacağı heyecan duyacağı, sürekli hale getirilip gelecek nesillere aktaracağı ve milli duyguları canlı tutulacağı önemli çabalardan birisi de milli bayramlar olmuştur. Böylece Batıda milliyetçilikle birlikte başlayan Mili Bayram geleneği Osmanlı Devleti'nde de başlamışlardır. İyd-i Ekber olarak adlandırılan ilk milli gün, II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 10 Temmuz (23 Temmuz) günü olmuştur. (Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi 1909:175) Bugün, işgal döneminde kesintiye uğramakla birlikte çeşitli etkinliklerle 1935 yılına kadar kutlanmıştır. (Çolak 2006) Bu bayramın dışında Osmanlı Kuruluş Günü, İdman Bayramı, Çocuklar Bayramı ve Amele Bayramları da kutlanan günlerden olmuştur. (Bolat 2012:27-32)

1- Cumhuriyet Bayramı Dışında Kutlanan Bayramlar

1914-1918 yılları arasında gerçekleşmiş olan I. Dünya Savaşı sonucunda, Osmanlı Devleti yenik sayılan devletlerden olmuş, Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak fiilen sona ermiştir. Anlaşma hükümlerince Anadolu yer yer işgal edilmeye başlamıştır. Bu işgaller karşısında Anadolu'da çeşitli vatansever aydınlar ile bölgelerdeki eşrafın başlatmış olduğu bölgesel mücadele, Mustafa Kemal Paşa'nın Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gelmesi ile Millî Mücadele biçimine dönüşmüştür. (Tansel 1991) Millî Mücadele döneminin en önemli hususlarından birisi, milli duyguların arttırılması olmuştur. Morallerin yüksek tutulması ve halkın Millî Mücadeleye destek verebilmesi için birtakım önlemler alınırken, diğer taraftan halkın heyecan duyacağı, milli duygularını arttırabileceği milli bayram

etkinlikleri de önemsenmiştir. Bu bağlamda II. Meşrutiyet Döneminden beri kutlanan 23 Temmuz bayramının yanında, TBMM'nin açıldığı günün Milli Bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili TBMM'ye önerge verilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde (TBMM Zabıt Ceridesi, 1958: 70-73) 23 Nisan günü "Milli Egemenlik Bayramı" olarak kabul edilmiş ve 1921'den itibaren TBMM'nin kabul ettiği ilk milli bayram olarak belirlenmiştir. Bu bayram, 1929'dan itibaren ise Çocuk Bayramı olarak kabul edilmiş ve bugünkü ismi ile "23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak kutlanmaya devam etmektedir. (Resmî Gazete 1935: 2739) 30 Ağustos günü, ilk kez 1924 yılında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın da katılımı ile Afyon'da kutlanmıştır. 1926 yılında çıkarılan Zafer Bayramı Kanunu ile resmi bayram günü olarak kabul edilmiştir. (Tuncel 1972) Atatürk'ün Samsun'a çıktığı gün olan 19 Mayıs günü ilk olarak Samsun halkı tarafından "Gazi Günü" ve 1938'den itibaren ise çıkarılan bir Kanunla, Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanmaya başlamıştır. (TBMM Zabıt Ceridesi 1938) Bugünkü ismi ise Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'dır. (Resmî Gazete 1981)

2-Tek Parti Dönemi Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Millî Mücadele'nin askeri safhasının zaferle sonuçlanmasının ardından, Mudanya Mütarekesi ve Lozan Barış Antlaşması ile tam bağımsız yeni Türkiye Devleti'nin kapıları açılmıştır. Devletin yeni şeklinin Millî Mücadele döneminin başından itibaren "Cumhuriyet" olarak belirlendiği bilinmektedir. 13 Eylül 1920 tarihli Halkçılık program taslağı 18 Kasım 1920'de Meclis' de görüşülmüş, komisyon programın ikinci bölümünü TBMM'nin açılmasından sonra, 20 Ocak 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu olarak benimsemiştir. Kanunun ilk Maddesi'nde yer alan Egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir (Kili& Gözübüyük 2000: 100-102) ibaresi gelecekteki rejimin Cumhuriyet olacağını açıkça belirtilmesidir. Mustafa Kemal Paşa'nın 6 Aralık 1922'de halkçılık ilkesine bağlı Halk Fırkası adıyla siyasi bir fırka kurma amacının açıklamasından sonra, 8 Nisan 1923'te Dokuz Umdeyi yayımlayarak seçim programını açıklanmıştır. 23 Ekim 1923'te Cumhuriyet Halk Fırkasının kuruluşu Dâhiliye Vekâlet'ine bildirilmiş ve sonuç olarak 11 Eylül 1923'te Cumhuriyet Halk Fırkasının kuruluşu gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Paşa yabancı bir gazeteye verdiği demeçte, Ankara'nın başkent ve Cumhuriyetin ilan edileceğini açıklamıştır. Sonuç olarak, 13 Ekim 1923 günü Ankara başkent, 29 Ekim 1923'te de Cumhuriyet ilan edilmiş ve Devrim dönemi başlamıştır. (TBMM Zabıt Ceridesi: 90-98)

Cumhuriyet ilan edildiği gün genel olarak büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Akşam saat 21.00 sularında Ankara ve tüm ülkeye yüz bir pare top atışıyla duyurulmuş ve kutlama şenlikleri düzenlenmiştir. (Atatürk 2002;551)

Resmi olarak bayram kabul edilmeden önce, Cumhuriyetin ilk yıldönümünü kutlamak için bir kararname çıkarılmıştır. Bu kararnamede, ülke genelinde yüz bir pare top atışları yapılacağı ve resmî törenler düzenleneceği duyurulmuştur. (Düstur 1340;666) Dönemin basınından alınan bilgiye göre, yapılan programda, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, 29

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Ekim günü TBMM'de kutlamamaları kabul etmiş, saat 15.00'de Meclis önünde resmi geçit yapılmış ve ardından yabancı elçi kabulü gerçekleştirilmiştir. (Hakimiyeti Milliye 1924; Vakit 1924; Cumhuriyet 1924) 25 Nisan 1925'te TBMM'de yapılan görüşmelerin sonunda, 4 Maddelik bir Kanunla, 29 Ekim günü "Cumhuriyet Bayramı" adıyla milli bayram olarak ilan edilmiştir. (BCA 1925; TBMM Zabıt Ceridesi, 164-167) Bu görüşmelerde, Fransız Devrimi sonrası, milli devletlerin önemli bir günü, bugünün de genelde kuruluş günleri olduğu ifade edilerek, milli bayram günü olarak kabul ettikleri dile getirilmiştir. Bu bağlamda, 19 Nisan 1925'te çıkarılan Kanuna göre, Türkiye içinde ve dışında devlet adına yapılacak olan tek milli bayramı olarak kabul edilen Cumhuriyet Bayramı; Hükümet yetkililerinin, Türkiye dışında da elçiler, maslahatgüzarların, mülkiye makamının askeri ve diğer kurumlarının katılacağı program olarak belirlenmiştir. (BCA 1925)

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları Atatürk döneminden itibaren genel olarak resmi kabul, resmi geçit, gece düzenlenen fener alayları ve balo olarak yapılmıştır. Bu törenler içinde en coşkulu ve katılımı yüksek olan resmi geçitler olmuştur. Devrim Dönemi olarak da anılan Atatürk Dönemi'nde askeri, eğitim, tarım, sanayi ve diğer tüm alanlardaki gelişmelerin resmi geçit aracılığı ile halkın gözleri önüne sermek oldukça önemli görülmüştür. Bu bağlamda yeni savaştan çıkmış, bağımsızlığını kaybetmek üzereyken Millî Mücadele'den zaferle çıkmış, Lozan Barış Antlaşması ile tam bağımsızlığını sağlamış bir milletin haklı gururu vurguları Cumhuriyet Bayramı törenlerinin ana teması olarak kabul edilmiştir. Milli Bayram olması vesilesi ile tüm bu gelişmelerin ülke dışında konsolosluklar aracılığı duyurulması bugünün önemini arttırmaktadır.

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, ilk kutlanışından başlayarak günümüze kadar gelen süreçte dönemin iç ve dış politika ile ilgili gelişmelerinden etkilenmiştir. 1930'lu yıllara kadar olan süreçte, yeni rejimin benimsetilmesi, halka anlatılması, meşruiyetinin kabul ettirilmesi temel hedef olarak görülmüştür. Bu yüzden Atatürk dönemi ilk kutlamalarına büyük önem verilmiş ve gerek yapılan törenlerde gerekse de söylemlerde, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında içinde bulunduğu kötü durum ile Millî Mücadele ile ülkenin kurtuluşu ön plana çıkarılmıştır. Ayrıca Cumhuriyet ile birlikte ülkede yapılan devrim, eski kurumların tasfiye edilip, yeni kurumların kurulması, laik ve çağdaş bir düzenin kurulması çabası ön planda tutulduğundan, bayram kutlamalarında ve söylemlerinde devrim vurgusu en üst düzeyde tutulmuştur. Diğer taraftan tüm bu yeniliklere karşı çıkışların da yaşandığı bu yıllarda Cumhuriyet Bayramı günlerinde, Şeyh Sait İsyanı gibi konuların dillendirilmesi yerine ülkenin gelişimi konularına ağırlık verildiği görülmektedir. (Hakimiyeti Milliye 30 Ekim 1925-1929; Cumhuriyet 30 Ekim 1925-1929) Örneğin 1927 yılında Atatürk'ün Büyük Nutku 'nu okuması ve bu günlerin (15-23 Ekim 1927) Cumhuriyet Bayramı gününe yakın olması, bu yılki kutlamalarda etkisini göstermiş ve basında günlerce Cumhuriyet Bayramı kutlamaları "Nutuk" üzerinden ele alınmıştır. (Hakimiyeti Milliye 29-30 Ekim 1927)

İç politika gibi dış politika olayları da Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına etki etmiştir. Cumhuriyetin ilanından 1930'lara kadar olan süreçte, dış politika ile ilgili konular; Lozan Barış Antlaşması'ndan arda kalan Musul Sorunu, dış borçlar, kapitülasyonların kaldırılmasına ilişkin yaşanan gerginlikler, Yunanistan ile olan Mübadele Sorunu gibi meseleler yüzünden henüz Batılı devletler ile iyi ilişkiler tesisi edilememiştir. Bu yıllarda en iyi ilişkiler Sovyetler Birliği ile olduğu için Cumhuriyet Bayramı günlerinde bu ülke ile ilgili haberler ön plana çıkmıştır. 1926 yılı kutlamalarında İsmet Paşa'nın Rus Sefiri ile yapmış olduğu açılış dansı basında, *"Türkiye'nin en büyük dost ülkesi Rus sefirinin eşi"* ve *"Cumhuriyet Bayramımız, Rusya ile aramızda mevcut dostluğun samimi bir tezahürata sebebiyet verdi"* (Milliyet 1 Kasım 1926) cümleleri ile ifade edilmiştir. Aynı biçimde 1929 yılında Ankara Palas'ta düzenlenen ziyafette, Sovyet Elçisi'nin eşinin isminin ön planda tutulması da bu konuya bir örnek oluşturmaktadır. (Milliyet 31 Ekim 1929) Türkiye'de olduğu gibi Sovyet Basınında da Cumhuriyet Bayramı gününde Türkiye'yi öven yazıları bulunmaktadır. Bu bağlamda *İzvestiya* Gazetesi, Türk-Sovyet dostluğunu överek Mustafa Kemal Paşa'nın Emperyalizm ve Saltanata karşı verdiği mücadeleyi vurgulamıştır. (Hakimiyeti Milliye, 29 Ekim 1928)

1930'lu yıllara gelindiğinde Türkiye hem iç hem de dış politika açısından önceki dönemden çok daha farklı özelliklere sahiptir. Yapılan Devrim sonuçlarını göstermiş, laik ve çağdaş sisteme geçişte önemli bir başarı elde edilmiştir. Aynı biçimde Batılı ülkeler ile olan problemler büyük ölçüde giderilmiş ve ilişkiler düzelmiştir. 1930'lu yıllar uluslararası ilişkiler bakımından II. Dünya Savaşı öncesi gerilimli bir sürece girmiştir. Türkiye'nin yürüttüğü barışçı politikalar itibarını yükseltmiştir. Türk Devrimi'nin iyice yeşerdiği 1930-1938 yılları arasındaki bu olumlu hava, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında da kendini göstermiştir. Bu yıllar içinde etkisini günümüze kadar devam ettiren 1933 yani Cumhuriyet'in Onuncu yıl kutlamaları büyük bir itina ile aylar öncesinden planlanmış ve ayrıntılı programlar yapılmıştır. (BCA 1933; Resmi Gazete 1933) Kutlamalarla ilgili Kanun, 11 Haziran 1933'te çıkarılmış ve kutlamaların üç gün süreceği bildirilmiştir. Başvekaletle bağlı bir komisyon ve tüm illerde de komisyonlar kurulacağı, bayram kutlamalarına kalabalık bir katılım sağlamaya yönelik tedbirler alınacağı, süslemeler yapılacağı, resmi daireler ve okulların tatil edileceği kanunda yer alan bazı hususlar olmuştur. Onuncu yıl kutlamalarında, Türkiye'nin ilk on yılındaki gelişmelerini sergilemek, bunları tüm dünyaya ilan etmek temel hedef olarak belirlenmiştir. Kutlama komisyonları; merasim, sergi ve dekorasyon, radyo, yayın, konferans ve irşat, temsil olarak belirlenmiştir. Ayrıca, vilayet, kaza, nahiye ve köy komiteleri de oluşturulmuştur. (BCA 16 Temmuz 1933) Tüm bu hazırlıkların dışında yurt dışında yaşayan Türklerin kutlamalara dahil olmaları için elçiliklerden radyo programları yapmaları istenmiştir. On yıllık gelişmeyi aktarabilmek için bir rehber kitap hazırlanmış (Rehber Kitap (1923-1933) 1933) 10. Yıl kutlamalarının günümüze kadar gelen en unutulmaz olan özellikleri "Onuncu Yıl Marşı" (BCA 25 Ekim 1933) ile Atatürk'ün "Onuncu Yıl Nutku" olmuştur. (Hakimiyeti Milliye 30 Ekim 1933; Cumhuriyet 30 Ekim 1933; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

II 1997,318-319) Onuncu yıl için yapılan kutlamaları için hazırlanan vecizeler, destanlar, dövizler, tiyatro eserleri ve benzeri tüm etkinlikler bundan sonraki yıllarda da uzun süre tekrarlanarak devam etmiştir. Ayrıca ilk defa 1933'te kurulan Halk Kürsüleri (BCA 22 Nisan 1933) de ilginç bir uygulama olmuştur. Bayram günlerinde halkın fikirlerini, Cumhuriyete ve devrime bağlılıklarını ifade etmelerine olanak sağlayan bu uygulama her yıl tekrarlanarak çok partili siyasi hayata geçinceye kadar devam etmiştir.

Atatürk Döneminde 10. Yıldan sonra, itina ile hazırlanan ve etkinlik bakımından 1933 kutlamalarına benzer olanı 15. Yıl olmuştur. 1938 yılına denk gelen bu yıl, Atatürk'ün hastalığının iyice ilerlediği bir döneme denk geldiği için buruk geçmiştir. Bu yıl söylemlerde, çoğunlukla Atatürk'ün sağlık durumundan kaynaklı endişe dile getirilmiştir. (Cumhuriyet 30-31 Ekim 1938; Ulus 30 Ekim 1938) 10. Yılda olduğu gibi Atatürk'ün 15. Yıl Nutku dikkat çekmektedir. Onuncu yılda Türk Milletine seslenen Atatürk, 15. Yılda da Türk ordusuna seslenerek, Dünyanın içinde bulunduğu gergin durumu hatırlatmış, ülkenin geleceğini ve güvenliğini koruma görevi vermiştir. Bu Nutuk gazete köşe yazılarında Atatürk'ün vasiyeti olarak yorumlanmıştır. (Nadi 31 Ekim 1938)

Atatürk'ün ölümünden sonra Cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü dönemi 1950'ye kadar devam etmiştir. İnönü'nün Cumhurbaşkanlığının 1945'e kadar olan süreci, II. Dünya Savaşı içinde geçmiştir. Tüm Dünyada olduğu gibi Türkiye için de oldukça sıkıntılı bu süreçte, devletin en büyük sorunu savaş dışı kalmak ama aynı zamanda da Dünya düzeninde etkin bir güç olarak yer almak olmuştur. Türkiye, savaş boyunca bir taraftan her iki bloğun kendini savaşın içine çekme çabası ile diğer taraftan da savaşın getirdiği ekonomik ve siyasi sorunlar ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu zorlu süreçte, Varlık Vergisi ve Toprak Mahsulleri Vergisi gibi Kanunlar çıkararak ekonomik sıkıntıları giderilmeye çalışılmış, ancak bu uygulamalar ciddi eleştiriye de uğramıştır. (Ökte 1951) Bu dönemde ayrıca eğitim, kültür alanlarında Batılılaşma yönünde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 1940'ta açılan Köy Enstitüleri, Halkevleri, Halkodalarının ve okulların sayılarının artırılması, Batı Müziği, tiyatro, kütüphanecilik gibi alanlarda ciddi ilerleme sağlanmıştır. (Aydemir 1999; Goloğlu 1974; Koçak 1996)

İnönü dönemi Cumhuriyet Bayramı kutlamaları genel olarak değerlendirilecek olursa, kutlamalar, biçim bakımından Atatürk dönemi ile aynı şekilde gerçekleşmiştir. 1939 ile 1945 yılları arasında gerek resmi kayıtlarda gerekse de basında verilen bilgilerden anlaşılabileceği üzere hemen her yıl aynı şekilde kutlanmıştır. (BCA 1939; BCA 1940; BCA 1942; Cumhuriyet 27-28 Ekim 1941,1944; Ulus 27 Ekim 1943, 1945) Kutlama biçimleri aynı olmakla birlikte bu dönem yaşanan iç ve dış politikadaki olaylar bayram etkinlikleri ile söylemlerine etki etmiştir. İnönü'nün Cumhurbaşkanı olmasından sonra 1939'daki ilk yıldönümünde, Atatürk'süz ilk bayram olması sebebiyle Atatürk vurgusu dikkat çekerken, daha sonraki yıllarda İnönü vurgusunda artış gözlenmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı devam ederken İnönü'nün

Türkiye'yi savaşa sokmama yönündeki kararlılığı ve izlenen denge politikası Cumhuriyet Bayramı aracılığı ile övülmüştür. (Ulus 29 Ekim 1942-1943) Savaşın devam ettiği yıllarda ise resmi geçitlerde, askeri geçitlerin vurgusunun arttığı ve basında bolca görsel kullanıldığı (Ulus 30 Ekim 1939-1945) gözlemlenirken, bu durum, her an savaşa girme ihtimalinden dolayı halka güven verme, Türk askerinin gücü ve disiplinini Dünyaya gösterme çabası olarak değerlendirilebilir. İnönü dönemi ile ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olursa; Atatürk döneminden farklı olarak savaşın devam ettiği süre boyunca, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında coşkudan ziyade, savaşın yarattığı krizlerden dolayı tedbirli, tutumlu ve başta Cumhurbaşkanı olmak üzere yönetenlere güvenme ile devrime bağlılığın önemi ön plana çıkarılmıştır.

3-Çok Partili Siyasi Hayat Dönemi

3.1. 1945-1960 Dönemi

1939-1945 yılları arasında devam eden, büyük kayıp ve yıkımlara sebep olan II. Dünya Savaşı sona ermiştir. Yenidünya düzeni, Sovyetler Birliği'nin başında bulunduğu Komünist-antiemperyalist doğu bloku ile ABD'nin liderliğindeki demokratik- emperyalist batı bloğunun başat güçler olduğu çift kutuplu olarak oluşmuştur. 1991'de doğu blokunun çökmesi ile sonuçlanan bu dönem genel ismi ile soğuk savaş dönemi olarak adlandırılmıştır. Bu dönem Türkiye için gerek iç ve gerekse de dış politika açısından oldukça sıkıntılı bir süreç olmuştur. Çok Partili Siyasi hayata geçiş ile başlayan bu dönemde başta askeri müdahaleler, Kıbrıs Sorunu, ekonomik sorunlar, terör gibi problemler dikkat çekmektedir. Tüm bu olayalar her alanda olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına da etki etmiştir.

Savaş boyunca Türkiye için tehlikeli yaklaşımlar içinde olan Sovyetler Birliği ile ilişkilerin iyice soğuklaşmıştır. Bu devrede, ABD'nin Marshall yardımı ile Truman Doktrini içine Türkiye'yi de alması bundan sonraki süreçte Türkiye'nin dış politika da ABD tarafında yer almasına neden olmuştur. 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi (Tunaya 1952;683) ile başlayan bu süreç, 1946 yılında ilk ciddi muhalefet Partisi Demokrat Parti'nin kurulması (Eroğul 2003) ile devam etmiştir. Aynı yıl yapılan genel seçimlerde, CHP iktidarı devam etmiş ve 1950 seçimlerine kadar DP'nin muhalefette olduğu ilk ciddi çok partili siyasete geçilen dönem başlamıştır. İlimli bir muhalefetle başlayan Demokrat Partiye olan ilginin artması, CHP'nin 1947'de yapılacak olan seçimleri bir yıl öncesine alması ve seçimlerin açık oy, kapalı sayım sistem ile sayılması, sonuçta da iktidarın değişmemesi ciddi bir tartışma ortamına sebep olmuştur. (Akandere 2009; 2010) Demokrat Parti bu seçim yenilgisi sonrasında muhalefetini sertleştirmiş ve 1950 seçimlerine kadar olan zamanda iktidar- muhalefet çekişmesi iç politikanın öne çıkan tarafı olmuştur. 1946-1950 yılları arasında yaşanan bu gerginlikler, kendisini Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ve verilen mesajlar üzerinde de hissettirmiştir. Bu yıl aralıklarında bayram programları önceki yıllarda olduğu gibi rutin şekliyle devam etmekle birlikte, içerdiği anlam, heyecan, sevinç ve katılım geçmişe oranla büyük ölçüde azalmıştır.

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyetin kazanımları, faziletleri, devrimin önemi vurgularının yerini, daha çok iktidar ve muhalefet partisi arasındaki çekişmeler almaya başlamıştır. Bu durum dönemin basınında daha net görülmektedir. 1946 yılında muhalefetin, iktidarın propagandasının yapıldığını iddia ettiği Halk Kürsüleri uygulamasına son verilmesi, bu çekişmelere bir örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda basında yapılan değerlendirmelerde örnek olması açısından bir karşılaştırma yapılacak olursa; 1946'da iktidar yanlısı Ulus Gazetesi'nde (Ulus 29 Ekim 1946) bir yazıda, Cumhuriyet yıldönümü Atatürk, İnönü ve devrim vurguları ile anılırken, muhalefet taraftarı Cumhuriyet Gazetesi'nde CHP ve İnönü'nün açıkça ismi verilmeden Atatürk dönemi başlatılan demokrasinin devam ettirilemediği eleştirisi yapılmış, Demokrat Parti'nin demokrasi vurgusunu etkin olarak kullandığı propagandasını destekler bir yazı yayınlanmıştır. (Cumhuriyet 29 Ekim 1948)

Bu dönem içinde dış politikada da değişim kendini hissettirmiş ve basında, Sovyetler Birliği liderliğindeki Doğu blokundan ziyade, ABD liderliğindeki Batı bloku ülkelerdeki bayram etkinlikleri daha fazla yer tutmuştur. (Ulus 29 Ekim 1948; Ulus 29 Ekim 1949; Zafer 30 Ekim 1949)

14 Mayıs 1950'de yapılan genel seçimler sonucu, 27 yıldır tek parti olarak hükümetler kuran CHP, muhalefet konumuna düşmüştür. Demokrat Parti iktidarı başlamıştır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesine kadar devam eden bu dönem gerek iç gerekse de dış politikada önceki dönemden çok farklı özellikler içermiştir. Hemen hemen tüm alanlarda geçmişi tasfiye eden bir politika uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda muhalefetle ilişkilerin çok gergin geçtiği bu on yıllık sürede başta, CHP'nin propaganda aracı olduğu dillendirilen Halkevleri, Halkodaları ve Köy Enstitülerinin kapatılması olmak üzere, tek parti dönemi düzenlenen eğitim, ekonomi, kültür ve ulaşım gibi tüm alanlarda farklı uygulamalar yürürlüğe girmiştir. (Eroğlu 2003)

Demokrat Parti dönemi Cumhuriyet Bayramı kutlamaları biçim olarak önceki dönemlere benzer olmakla birlikte birtakım değişikliklere uğramıştır. Halkevlerinin kapatılması CHP'nin muhalefette olması ve iktidarın politikalarına bağlı olarak Cumhuriyet balolarının kaldırılması, (BCA 23 Ekim 1950) devrim vurgusunun azaltılması ve İnönü'nün isminin kullanılmaması gibi hususlar dikkat çekmektedir. 1953 yılına kadar Atatürk'ün Etnografya Müzesi'nde olan kabri ziyaret edilmiştir. Bu yıldan itibaren Anıtkabir'in tamamlanması ile bu ziyaretler artık Anıtkabir'e yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca Anıtkabir Anı defteri açılmış (Anıtkabir Özel Defteri 2001) ve Anıttepe'den top atışları yapılmıştır.

Demokrat Parti dönemi boyunca gerek iç ve gerekse de dış politikadaki gelişmeler bayram kutlama söylemlerine yoğun etki etmiştir. Özellikle iktidar ve muhalefet çekişmelerinin bayramı gölgelemesi yoğun olarak hissedilmektedir.

Demokrat Parti'nin en parlak dönemi olarak değerlendirilebilecek 1950- 1954 yıllarında kutlamalara bakılacak olursa; gazete manşetlerinde geçmişe benzer görüntüler

mevcuttur. Atatürk'ün Türk Bayrağı içindeki portreleri (Cumhuriyet 29 Ekim 1950; Milliyet 29 Ekim 1950, 1952), Türk askeri resimleri, Atatürk'ün 10. Yıl Nutku (Zafer, 29 Ekim 1950), fabrika, demiryolları (Ulus 29 Ekim 1951; Milliyet 29 Ekim 1954) gibi görüntüler devam etmiştir. Basında Bayram günlerinde geçmişe benzer manşet ve görüntülerin kullanılmasına rağmen iktidar- muhalefet çekişmeleri daha fazla dikkat çekmektedir. Örneğin Cumhuriyetin 28. Yıldönümünde Demokrat Partiye yakınlığı ile bilinen Zafer Gazetesi, Ulus Gazetesinin bayram günlerinde çıkardığı nüshasında özellikle Başbakan Adnan Menderes ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın görüntülerine yer vermediğini yazarak eleştiri yapmıştır. (Zafer 31 Ekim 1951) Bu tartışma takip eden yıllarda da devam etmiştir. Ulus Gazetesi'nin 29. Yıldönümünde yine dönemin Cumhurbaşkanı ve Başbakanının görüntülerine yer vermeyip sadece İzçilerin geçit töreni ile İsmet İnönü'nün Atatürk'ün Kabrine çiçek koyarken çektiği fotoğrafı yayınlaması Zafer Gazetesi'nde ağır biçimde eleştirilmiş, yapılanın bayram kutlaması değil, partizanlık olduğu suçlaması yöneltmiştir. (Fenik 31 Ekim 1952) Cumhuriyetin 10. 15. ve 20. Yılındaki coşku ve basındaki yansımaları 30. Yılda görülmemiştir. Dönemin gazetelerinden sadece Ulus tam sayfasını Bayram görüntülerine ayırıp, Atatürk ve İsmet İnönü vurgusu yaparken (Ulus 29 Ekim 1953) diğer basın ilk sayfalarında belli bir kısmı ayırmışlardır. (Zafer 29 Ekim 1953; Milliyet 29 Ekim 1953; Cumhuriyet 29 Ekim 1953)

1955-1960 yılları arasında da bayram görüntü ve başlıkları önceki yıllara benzerlik gösterirken, artık kutlama ve katılımı ilgili olarak ilginin iyice azaldığı dikkat çekmektedir. Özellikle dönemin basınının iktidar veya muhalefet taraftarlığını daha fazla önemseydiği görülmektedir. Örneğin artık iktidarın uygulamalarının antidemokratik olarak nitelendirildiği bu süreçte, Cumhuriyetin 33. Yıldönümünde bir köşe yazısında, Atatürk'ün Cumhuriyeti ilan ederek temellerini attığı demokrasinin bugünkü iktidar tarafından tehlikeye atıldığını bu durumun da geleceği etkileyeceğini belirterek uyarı niteliğinde ifadelerde bulunulmuştur. (Nadi 29 Ekim 1956) 1957'de yapılan genel seçimlerin 27 Ekim'de olması, o yıl Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına büyük etki etmiş ve bayram günlerinde basın büyük ölçüde seçim üzerinden değerlendirme yapmıştır. Nadir Nadi, seçimin sonucunda muhalefetin ciddi bir güç kazanmasını Türk Milletinin bilincinin artması ve totaliter ve baskıcı tavırlara tahammül edememesine bağlayarak dönemin iktidarını eleştirmiştir. (Nadi 29 Ekim 1957) Bu yaklaşıma karşın DP'ye yakın Zafer Gazetesi ise seçimin sonucunun büyük bir zafer olduğunu, milletin artık İsmet İnönü'ye inanmadığını ve milletin tercihi ile demokrasiyi güçlendirdiğini dolayısıyla bayramın daha öncekilerden daha mutlu geçeceğini yazmıştır. (Zafer 29 Ekim 1957)

Sonuç olarak bu dönem bayram kutlamalarında halkın coşkulu katılımı, Cumhuriyet ve gelişimi, kutlamaların çeşitlendirilmesinden ziyade, daha önceki birçok uygulamanın kaldırıldığı rutin resmi kutlamaların ötesine gidilemediği görülmektedir. Ayrıca çoğunlukla basından takip edildiğinde de iç ve dış politikada gelişmelere bağlı olarak iktidar ve muhalefet

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

arasındaki çekişmeler bayram kutlamalarını ciddi bir şekilde gölgelediği görülmektedir. (Bolat 2012:304-372)

3.2. 1960-1980 Dönemi

Demokrat Parti'nin büyük bir üstünlükle tekrar iktidara geldiği 1954 seçimlerinden sonra özellikle 1955 yılından itibaren kendini daha çok hissettiren olumsuz bir süreç başlamıştır. 27 Mayıs 1960'ta askeri müdahale ile bu dönem sona ermiştir. Böylelikle on yıllık Demokrat Parti sona ermiş, yöneticileri tutuklanmıştır. 1961 yılına kadar ülke Milli Birlik Komitesi tarafından yönetilmiştir. Komite, yeniden anayasal düzene geçebilmek için, kendisi dışında yargı organları, basın, üniversite mensupları, esnaf dernekleri gibi kurulların oluşturduğu Kurucu Meclis çalışmalarını başlatarak, 9 Temmuz 1961'de yeni anayasayı yürürlüğe sokmuş, böylelikle yeniden sivil hayata geçilmiştir. Yeni Anayasayı getirdiği özgürlük ortamı çok sayıda siyasi görüşü temsil eden, AP (Adalet Partisi), TİP (Türkiye İşçi Partisi), CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) gibi partilerin kurulmasına yol açmıştır.

10 Ekim 1965'te yapılan genel seçimlerin sonunda Süleyman Demirel liderliğindeki Adalet Partisi iktidara gelmiştir. Bu dönem, 12 Mart Askeri Muhtırasına kadar devam etmiş ve 1973'te yapılan genel seçimlerle yeniden sivil hayata geçilmiş ancak uzun süre yaşanan hükümet bunalımı sonrasında CHP ve MSP (Milli Selamet Partisi) koalisyonu oluşturulmuştur. 1974'te Kıbrıs Harekâtı ile sonuçlanan Kıbrıs bunalımı gerek iç ve gerekse de dış politikayı yönlendiren en önemli konu olmuştur. Yukarıda bahsedilen koalisyonun da ömrü kısa olmuş ve 1975'te yapılan erken genel seçimlerin sonunda; AP, MSP, CGP, MHP ve bağımsızlardan oluşan yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuştur. Tüm bu gelişmeler Türkiye'de bir süreden beri devam eden sağ- sol kutuplaşmasını iyice derinleştirmiştir. Çatışma ortamı ve her geçen gün artan ekonomik kriz ülkeyi gittikçe bir kaos ortamına sokmuştur. 1977'de yapılan genel seçimler sonunda, CHP fazla oyu almasına rağmen tek başına iktidar olamamış, yine koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ancak 1978'de bu hükümet de gensoru ile düşürülmüştür. Sonuç olarak erken seçimlerin sık sık tekrarlanması ve ülkedeki krizin büyük ölçüde artması, 12 Eylül Askeri müdahalesi sonuçlanmış ve Türkiye'de yeni bir süreç başlamıştır. (Çavdar 1996)

Özetlenmeye çalışılan 1960- 1980 dönemi arasındaki gelişmeler Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında ve söylemlerinde fazlaca etkili olmuştur. Oldukça sıkıntılı geçen bu yirmi yıllık süreçte, genel olarak huzursuzluk ortamı bayram coşkusuyla büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Basında yer alan geçmiş dönemde rutin olarak devam ettirilen resmi programların görsellerinin dahi en aza indiği gözlenmektedir. Örneğin Cumhuriyetin 40. Yılı kutlamalarının geçmişteki on yıllık kutlamalarının aksine adeta geçiştirilmiştir. (Milliyet 29 Ekim 1963) 1964-1965 yıllarında gazetelerin bir önceki yıllara aynı manşetlerle çıktığı tespit edilirken törenlerle ilgili görsel ve yazıların neredeyse kullanılmadığı görülmektedir. (Cumhuriyet 29 Ekim 1965) Örneğin 1971'de yaşanan siyasi sıkıntılar bu yıl kutlamalarına

büyük etki etmiş ve basında Cumhuriyet'in yıldönümü haberleri çok önemsiz bir şekilde aktarılmıştır. (Milliyet 29 -30 Ekim 1971)

Bahsedilen dönem içinde en fazla ayrıntılı ve özenli olarak yapılan yıldönümü etkinlikleri 1973'te 50. Yıldönümü olmuştur. Bu yıl yapılacak etkinlikler için 24 Şubat 1972'de bir kararname yayınlanmış ve Cumhuriyetin 50. Yılı'nın Türk Milleti için taşıdığı büyük ve değeri yansıtacak nitelikte kutlanmasını sağlamak için "Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Kutlamam Komisyonu" kurulması kararlaştırılmıştır. (BCA,24.02.1972) Bu komisyonun yapmış olduğu çalışmaların sonunda, 5 Nisan 1973'te "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 50. Yıldönümü Kutlanması Hakkında Kanun" Resmî Gazetede yayınlanmıştır. (Resmî Gazete 30.03.1973; 243) Kanunda, mahalli kutlama programlarının nasıl ve kimin yetkisinde hazırlanacağı, dış ülkelerde kutlamaların nasıl olacağı, üniversiteler, akademiler ve TRT'nin kutlamam programlarının nasıl hazırlanacağı ile ilgili hususlar belirtilmiştir. Ayrıca ülkenin her yerinde konferans, seminer ve festivaller düzenleneceği, 50. yıla özel kitap, broşür, film, pul basılması, Türk Bayrakları, madalya ve rozet dağıtımı gibi kararlar alınmıştır. Ayrıca Sivas'ta ilk Fakültesi 29 Ekim günü açılmak üzere, Cumhuriyet Üniversitesi'nin kurulacağını da bildirilmesi bu yıla özgü uygulamalardan olmuştur. Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü etkinlikleri 26 Ekim 1973 günü 13.00 'te başlayacak ve 30 Ekim günü 24'te sona erecekti. (Resmî Gazete 30.03.1973)

Törenler, planlandığı gibi 26 Ekim günü başlamış, yurdun her tarafında 21 pare top atışları ile duyurulmuştur. Basında Şeker bayramına da denk geldiği için bir arada kutlandığı haberleri görülmektedir. (Cumhuriyet 27 Ekim 1973; Vatan 27 Ekim 1973)

Basından alınan bilgiye göre, 26 Ekim günü sabah 9'da dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve berberindekiler Anıtkabir'i ziyaret etmişlerdir. Program askeri mızık takımlarının konseri ile devam etmiştir. (Vatan 28 Ekim 1973) Dönemin basını kutlamaların yapıldığı beş gün boyunca tüm tören ve mesajları gün gün yayınlamıştır. Verilen mesajlarda genel olarak Cumhuriyet'in, Devrimin önemine vurgu yapılırken, Millî Mücadele, sonrasında Cumhuriyet'in ilanı ve sonrasındaki devrimin ne zor şartlar altında kazanıldığının altı çizilmiştir. 50. yıl kutlamalarında, yapılan özenli programların yanı sıra özellikle 50. Yıla ait çok sayıda hatıra niteliğinde çalışmalar dikkat çekmektedir. Ayrıca Sanatsal, sportif ve bilimsel alanlarda da çeşitli etkinlikler yapılmıştır. (Biçer 2017:90-102)

10.Yıldan sonra benzer bir şekilde ayrıntılı olarak planlanan 50. Yıl kutlamaları kendi dönemi içinde gözle görülür bir biçimde coşkulu ve kalabalık katılımlı geçmiştir. Ancak dönemin olayları ve görüş ayrılıkları bayram mesajlarına etki etmiştir. 14 Ekim 1973 yılında yapılan genel seçimlerde CHP'nin en fazla oyu alması, Son Havadis Gazetesi'nde Cumhuriyet'in 50. Yılına girildiğinde geleceğe endişe ile girilmesi olarak yorumlanmıştır. Yazar, bu sonucun Marksist ve Leninistleri çok sevindirdiğini belirterek, bunlara karşı ikinci bir milli mücadele yapmak zorunda kalmayız temennisinde bulunmuştur. (Son Havadis 28

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Ekim 1973) Bu görüşe karşı Cumhuriyet'ten İlhan Selçuk, 50. Yıla girerken fikirlerinden dolayı insanların mahkûm edilmemesi gerektiğini belirterek, 50. Yıl kutlamalarının 40 yıl önce yapılan 10. Yıldan çok farklı olduğunu, zira 10. Yılda kimsenin fikrinden dolayı mahkûm olmadığını, ancak bugün bilim adamlarının, profesörlerin yazdıkları kitaplardan dolayı mahkûm olduklarının altını çizmiştir. (Cumhuriyet 26 Ekim 1973) Bu örneklerle benzer şekilde dönemin farklı görüşleri temsil eden gazete köşe yazılarında eğitim, ekonomi ve tüm alanlara yönelik çok sayıda yazı bulunmaktadır. (Biçer 2017: 102-106)

1960-1980 döneminde 50. yıl dışında Cumhuriyet Bayramı kutlamaları oldukça sönük geçtiği görülmektedir. Özellikle 1975 yılından itibaren ülkede gerginliğin iyice arttığı, sağ ve sol guruplarının çatışmalarının adeta savaş boyutuna geldiği döneme girilmiştir. Bu bağlamda bayram günleri verilen mesajlar da bu gurupların temsil ettiği görüşleri yansıttığı görülmektedir. Örneğin dönemin sağ görüşlerini temsil eden Hergün Gazetesi, 29 Ekim 1975'te ilk sayfada Alparslan Türkeş'in mesajını manşetten vermiştir. Türkeş, *"emperyalizm uşaklarının fesat hareketini Türk Milleti söndürecektir"* (Hergün 29 Ekim 1975) cümlesini kullanırken, 1977'de de Bülent Ecevit, dönemin olaylarını, Barış Gazetesi'nde *"Cumhuriyet ve Demokrasi ağır tehlike karşısındadır"* (Barış 29 Ekim 1977) diyerek değerlendirmiştir.

1978'den itibaren ise mesajlar ülkedeki gerginliğin boyutunu daha da yansıtır biçimdedir. Bu yıllarda özellikle Cumhuriyet elden gidiyor endişesi dile getirilmeye başlamıştır. Sağ – sol çatışmaları ve siyasi hayattaki istikrarsızlık *"lafla Cumhuriyet korunmaz"* (Hergün 29 Ekim 1978) gibi manşetlerle devam etmiştir. Bayram kutlamaları resmi prosedürün yerine getirilmesi görüntüleri ile sınırlı kalmıştır.

2.3 .1980- 2000 Dönemi

12 Eylül 1980 Askeri müdahalesi, Türkiye'nin siyasi tarihinde çok derin izler bırakmıştır. Müdahalenin hemen ardından tüm siyasi partiler kapatılmış ve ülke yönetimi müdahale sonrası oluşturulan Milli Güvenlik Konseyine devredilmiştir. Çok sayıda tutuklama, basının susturulması, sokağa çıkma yasaklarının başlaması, dernek vb. kurumların kapatılması gibi bir dizi uygulamalar ile sıkıyönetim dönemi başlamıştır. Bu süreç devam ederken daha önce 1960 Askeri Müdahalesinde olduğu gibi bir danışma meclisi oluşturulmuş, yeni bir Anayasa metni hazırlanmaya başlamıştır. (Özçelik 2007)

12 Eylül askeri müdahalesini takip eden 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında, askeri müdahalenin basın üzerindeki etkisi hissedilmektedir. Bir yıl önceki çok gergin söylem ve başlıkların ciddi bir değişikliğe uğrayarak coşkulu bir kutlama dilinin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Genel olarak *"Cumhuriyetimizin/Cumhuriyet'in 57. Yılı kutluyoruz"* başlıklarının kullanıldığı gazetelerde alt sütunlarda, yoğun olarak 12 Eylül soruşturmaları ile ilgili haberler mevcuttur. *"Parti ayrımı yapmaksızın tarafsızlıkla yürütülüyor"* (Cumhuriyet; Orta Doğu 29-30 Ekim 1980) gibi ifadeler kullanılmıştır.

1982 Anayasası'nın %92'lik bir kabul ile yürürlüğe girmesi (Resmî Gazete, 9/11/1982), o yıl Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına etki etmiş ve Devlet Başkanı Kenan Evren bayram mesajında; Türk milletinin verdiği bu kararla *"millet insan haysiyetine yakışan bir yönetimden başkasını ı kabul edemez"* derken, dönemin gazeteleri anayasal sisteme geçişi *"gerçek cumhuriyet"* olarak yorumlamışlardır. (Cumhuriyet 29 Ekim 1982)

Anayasa'nın yürürlüğe girmesi sonrası, 6 Kasım 1983'te seçimler yapılarak sivil siyasi hayata geçilmiştir. Seçimlerde Turgut Özal'ın temsil ettiği ANAP (Anavatan Partisi) tek başına iktidara gelmiş ve uzun süreden beri devam eden koalisyon hükümetleri dönemi sona ermiştir. Seçimlerden kısa bir süre önce Cumhuriyetin 60. Yıldönümü kutlamaları yapılmıştır. Genellikle on yıllık süreçlerde rastlanılan, bayram haber ve görsellerinde artış olmakla beraber, 10. Yıl ve 50. Yıl kutlamaları ile karşılaştırıldığında oldukça sönük geçmiştir. Bu yıl söylemlerinde ve bayram mesajlarında tema, yakın zamanda yapılacak genel seçimler olmuştur. Devlet Başkanı Kenan Evren, bayram mesajında, Türkiye Cumhuriyeti'nin 60 yıl boyunca iç ve dış tehditlerle karşı karşıya kaldığını, ancak hiçbir gücün buna yetmeyeceğini ifade ederken, Türk Milleti'nin bunu kanıtlamak için tüm engelleme isteklerine rağmen 6 Kasım'da mutlaka oy kullanması gerektiğini vurgulamıştır. (Cumhuriyet 30 Ekim 1983)

1987 Genel seçimlerinde, ANAP ciddi oy kabına uğramakla birlikte iktidarını korumuştur. Ancak bu dönemde birçok sorunun tırmanmaya başladığı bir süreç başlamıştır. Ekonomide her geçen gün yükselen enflasyon, buna bağlı fiyat artışları, Türk parasının değer kaybetmesi gibi sebepler iç politikada huzursuzlukların artmasına ve muhalefet ile ilişkilerin gerilmesine yol açmıştır. Ayrıca en önemli problemlerden biri de Abdullah Öcalan'ın 1978'de kurduğu PKK terör örgütü ilk eylemlerini 1984'te Şemdinli ve Eruh'ta başlatmıştır. Böylece bu örgütün günümüze kadar devam eden Türkiye'nin iç ve dış politikası ile siyasi ve ekonomik sorunlarını yönlendiren süreci başlamıştır. Terörün bu şekilde tırmanması 1989'da erken yerel seçimlerin yapılmasına sebep olmuş ve seçim sonuçları ANAP için yıkıcı olmuştur. Bu sonuçlar genel seçimlerin de erkene alınması isteğini arttırmıştır. Buna karşı çıkan Özal, Kenan Evren'den boşalan Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Bu durum, muhalif kanatta parti- devlet bütünleşmesi olarak yorumlanmıştır.

1980'li yılların kutlamaları genel olarak bayrama ilginin azaldığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu süreçte askeri müdahalenin etkileri yoğun olarak hissedilmiş ve bayram mesaj ve söylemlerinin sıkıyönetimin gerektirdiği biçimde yapıldığı görülmüştür. Ayrıca siyasi hayatın yeniden başlaması, seçimler ve yeni Anayasa gibi konular bayram gündemini de belirlemiştir.

1990'lı yılların en önemli konularının başında Irak'ın 1990'da Kuveyt'i işgal etmesi, olmuştur. ABD'nin buraya müdahale etmesi ve Irak'a uygulanan ambargoya Türkiye'nin destek vermesi ülkenin iç ve dış politikasında ciddi etki yaratmıştır. Bu olaya bağlı olarak Türkiye'de iyice artan ekonomik bunalım ve Kuzey Irak'taki otorite boşluğu terör olaylarının

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

da çok daha yıkıcı olmasına, çok sayıda asker ve vatandaşın hayatlarını kaybettiği bir şekle dönüşmüştür. Tüm bu sebeplerle erken seçime gidilmiş ve 20 Ekim 1991'de iktidar el değiştirerek Süleyman Demirel liderliğinde DYP- SHP koalisyonu kurulmuştur. Türkiye 'de bu gelişmeler yaşanırken Sovyetler Birliği dağılmış ve yenedünya düzeni ABD merkezli olarak şekillenmeye başlamıştır.

17 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın vefatı sonrasında Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olmuştur. Hemen ardından 16 Mayıs 1993'te yapılan genel seçimlerin sonucunda DYP iktidara gelmiş, Türkiye'nin ilk ve tek kadın başbakanı Tansu Çiller olmuştur. Çiller dönemi başlıca sorunları; daha önceki sorunların devamı niteliğinde terör ve ekonomik sıkıntılar, olmuştur. (Özçelik 2007) Cumhuriyet'in 70. Yıldönümü bu yıla rastlamıştır. Cumhuriyet Gazetesi özel bir ek vermiş, Cumhuriyet rejiminin getirdikleri, Atatürk Devrimi'nin önemi gibi konulardan bahsetmiş ve 1980 öncesi ve sonrası ile ilgili karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu yıl kutlamalara onar yıllık periyotlarda olduğu nispeten daha fazla önem verilmesine rağmen kutlamaları gölgeleyen en önemli mesele artan terör olayları olmuştur. Bayram haberlerinden ziyade Doğu ve Güneydoğu'da yapılan eylemlerde ölen ve yararlananların haberleri geniş yer tutmuştur. Bayram mesajları da bu olaylar üzerinden verilerek, Cumhuriyete sahip çıkılması ile bu olayların biteceği vurgusu yapılmıştır. (Cumhuriyet 30 Ekim 1993)

Bu dönemin diğer en önemli problemi de ekonomi olmuştur. Nitekim 27 Mart 1994 yerel seçimlerinden sonra, 5 Nisan'da ekonomik kararları alınmış, ancak bu tedbirler sıkıntıları gidermede yetersiz kalmıştır. Tüm bu sorunlar, 1995'te erken genel seçimlerin yapılmasına yol açmış, bu seferde en fazla oyu alan Necmettin Erbakan'ın lideri olduğu Refah Partisi'nin içinde olmadığı ANAP- DYP Hükümeti üç ayda dağılmış, bu hükümetin yerine RP- DYP Hükümeti kurulmuştur. Ancak bu hükümet ağır eleştirilere ve yeni olaylara sebep olmuştur. Ülkede özellikle dinî propagandaların artması, cumhuriyet rejiminin tehdit altına girdiği endişesini arttırmıştır. Bu durum, 28 Şubat süreci ile sonuçlanmış, toplanan MGK ile Ocak 1998'de Refah Partisi kapatılmıştır. Bu gelişmelerden sonra, ANAP- DSP- DTP ortak koalisyonu ile 55. Hükümet kurulmuş, ancak bu hükümet de 25 Kasım 1998'de düşmüştür. 56. Hükümet Bülent Ecevit'in partisi DSP hükümeti olmuş, bu dönemde 15 Şubat 1999'da Abdullah Öcalan yakalanıp Türkiye'ye getirilmiştir. Bu durum bir sonraki genel seçimlerde DSP'nin birinci parti olarak çıkması ile sonuçlanmış ancak yine koalisyon hükümeti oluşturularak DSP- MHP ve ANAP'ın oluşturduğu 57. hükümet kurulmuştur. Yeni hükümetin en önemli sorunu Asya'dan başlayarak Rusya'yı da etkisi altına alan ekonomik kriz olmuştur. ANAP-DSP ve MHP'nin ortak kararı ile Mayıs 2000'de Cumhurbaşkanı olan Ahmet Necdet Sezer ile hükümet arasındaki ekonomik sıkıntılardan kaynaklı gerilim, erken seçim ile sonuçlanmıştır.

Tüm bu gelişmeler bayram kutlamalarında çokça hissedilmiştir. 90 yılların tüm bu gerginlikleri, dönemin iç politikasının da oldukça etkili olmuş ve iktidar- muhalefet çekişmelerini iyice tırmandırmıştır. Bu doğrultuda Refah Partisi'nin içinde yer aldığı hükümete yönelik eleştiriler, bayram günlerinde Cumhuriyeti “*koruyacağız*” manşetleri ile dile getirilmiştir. Bu başlıkların altında, gerici ve bölücülere rağmen Cumhuriyetin yaşatılacağı ve bu kesimin Cumhuriyete ne kadar ilgisiz olduğunun da altı çizilmiştir. (Cumhuriyet 28 Ekim 1994) Diğer taraftan bu yaklaşıma zıt görüşte olan diğer bir gazete, meclisin bugünkü durumundan şikâyet ederek, Atatürk'ün ilk meclisi dualarla açtığını, geçen 70 yıllık süreçte başta ekonomi olmak üzere, her alanda kötüye gidildiğini yazmıştır. Ayrıca Cumhuriyet baloları ağır biçimde eleştirilmiştir. (Vakit 29 Ekim 1994)

1998 yılı cumhuriyetin 75. yılıdır. Bu yıl 10. ve 50. yıl kutlamalarında olduğu gibi daha özenli bir hazırlık yapılmıştır. Bu yıldönümünde özellikle bayrama ilgisi iyice azalan halkın katılımını arttırmak hedeflemiştir. Bu bağlamda, halkın bayrama ilgisini artırıcı nitelikte, konserler, gece fener alayları ve her yerin bayraklarla donatılması gibi etkinlikler planlanmıştır. Tüm illere ve ilçelere gönderilen genelgelerde, yurdun tamamında “Cumhuriyet yürüyüşlerinin halkın ve devlet erkânının katılımı ile yapılması” istenmiştir. Bu hazırlıklar günler öncesinden yazılı ve görsel basın aracılığı ile duyurulmuş, bu yıla özgü özel logo ve marş da yapılmıştır. (Cumhuriyet, 20- 29 Ekim 1998) 75. yılda kısa bir süre önce 28 Şubat kararlarının alınıp Refah Partisi'nin kapatılması ve iktidarın el değiştirmesi etkili olmuş, özellikle laiklik vurgusu yapılarak, Cumhuriyetin ve laikliğin asla yıkılamayacağı ifade edilmiştir. Türkiye’de iç politikadaki yaşanan bu gelişmeler özellikle devletin yönlendirmesi ile bu yıl yapılan kutlamalarda etkisini göstermiştir. Uzun zamandır oldukça sönük geçen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, 75. yılında azımsanmayacak kadar canlı geçmiş ve halkın katılımı oldukça yoğun olmuştur. (Cumhuriyet, 29-30 Ekim 1998) Ancak basında bu etkinliklere zıt yaklaşımlar da olmuştur. Özellikle 28 Şubat mağduru kesimler, 75. yıl kutlamalarını cambazlık olarak nitelendirmiş, bu şaşalı törenlerin ardında halkı kandırarak, devleti soymak ve ülkeyi yağma etmek amaçları olduğunu iddia etmişlerdir. (Akit, 28 Ekim 1998)

Yine bu yıllarda Resmi daireler ve üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağı gündemi en çok meşgul eden konulardan olmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında da bu tartışma etkisini göstermiş ve basında yapılan yorumlarda, Cumhuriyetin örtülüsü, şalvarlısı, sakallısı ile dualarla ilan edildiği hatırlatılmış ve uygulanan yasaklar ağır şekilde eleştirilmiştir. (Akit 29 Ekim 1998)

2000’li yıllara gelindiğinde ise; 3 Kasım 2002’de yapılan seçimlerin sonucunda henüz siyasi hayata yeni başlamış olan Recep Tayyip Erdoğan’ın lideri olduğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) en fazla oyu almış, daha önceki hükümet partileri %10’luk barajı dahi alamamıştır. Tek başına iktidar olmayı başaran AKP uzun süredir devam eden koalisyon

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

hükümetleri sürecini bitirmiş ve günümüze kadar süreçte tek başına hükümet olma özelliğini devam ettirmektedir. (Özçelik, 2007: 167-182)

Bayram kutlamalarında politik çekişmelerin diğer dönemlere oranda daha fazla arttığını söylemek mümkündür. Özellikle iktidar partisi ile muhalefet arasındaki gerginlikler tüm konularda olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına da etki etmiştir. 1998'den itibaren 28 Şubat süreci ile başlayan gerilim, ülkedeki görüş farklılığı olan kesimlerdeki çekişmeyi her geçen gün arttırmıştır. Özellikle irtica karşıtı önlemler, uygulanan yasaklar sürekli gündemi tutmuş, aynı biçimde Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını da gölgelemiştir. 2001-2002 yıllarında yaşanan ekonomik problemler ve yasaklamalar vurgulanarak, devletin bayramda baloda eğlenirken, ekonominin battığı hatırlatılmış *"Cumhur Battı"* (Akit, 29 Ekim 2001) *"Cumhur Bayrama Hasret"* gibi başlıklar kullanılmıştır. (Vakit, 29 Ekim 2002) 2003 yılı cumhuriyetin 80. Yıldönümüdür. Bu yıla özgü daha özel programlar yapılmakla birlikte, yine ülke içerisindeki politik çekişmeler, ortak bir coşku yaşanmasını engellemiştir. Birbirine zıt fikirli basın organları, bir taraftan yoğun katılımlı ve coşkulu bayram kutlamaları yapıldığını ve tam bir bayram yaşandığını yazarken, (Cumhuriyet, 29-30 Ekim 2003), diğer taraftan tam tersi yorumlar yapılmıştır. (Vakit, 29-30 Ekim 2003).

Kasım 2003'te yapılan genel seçimler sonucunda, AKP iktidarı döneminde de günümüze kadar geçen süreçte, Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında gerek iç ve gerekse de dış politikadaki gelişmeler etkili olmuştur. İktidar-muhalefet arasındaki çekişmeler bu döneme kadar geçen süreçte olduğu gibi aynı biçimde tekrar etmektedir.

Sonuç

Türklerin hayatlarını etkileyen günleri kutlama geleneği çok eski çağlarından itibaren başlamıştır. Tarihleri boyunca yaşadıkları dönemlerin özellikleri ve değişen şartları çerçevesinde bu etkinlikleri de çeşitlenerek artmıştır. Fransız Devrimi sonrası ulus devletlerin kurulması ile birlikte inşa edilmeye başlayan değerlerden birisi de özellikle devletlerin kuruluş günlerinin milli bayram günü olarak kabul edilmesi olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak II. Meşrutiyet'in ilan edildiği gün, o dönemin meclisi tarafından Türkiye'nin milli bayram günü olarak belirlenmişti. Bu bayram Cumhuriyet ilan edildikten sonra 1935'e kadar kutlanmaya devam etmişse de Cumhuriyetin ilan edilmesi sonrası durum değişmiştir. Cumhuriyet İlan edildiği gün ve sonrası günlerde *"kendiliğinden"*, 1924'te *"Kararname"* ile 1925'ten itibaren resmi olarak *"Milli Bayram"* olarak kutlanmaya devam etmektedir.

Atatürk döneminden itibaren bayram kutlamalarında resmî törenler 10. Yıla kadar resmi kabul, resmi geçit, gece düzenlenen fener alayları ve balo şeklinde yapılmıştır. 10. Yıl kutlamaları ise günümüze kadar olan süreçte en fazla önemsenen ve özellikle 10. Yıl marşı ile en kalıcı olanı olmuştur. Bu yıl bayram üç güne çıkarılmış ve kendisinden sonraki yıllarda tekrar edilmiştir. Yine ilk kutlamalardan başlayarak resmi geçitlerde, söylemlerde ve basında

yer alan yazılarda devrim dönemine özgü Cumhuriyetin kazanımları, eski ile yeninin karşılaştırmaları ve yapılan düzenlemelerin önemi vurgulanmıştır. Atatürk dönemi toplumu, savaşın acılarını ve bir imparatorluğun dağılması ve anavatanını kaybetme korkusunu yaşamıştır. Dolayısıyla bu dönemin kutlamaları yoğun katılımlı ve coşkulu yaşanmıştır. Atatürk sonrası dönem ise 1945 yılına kadar II. Dünya Savaşı'nın getirdiği endişe ve ekonomik sıkıntılar ile geçmiştir. Bu bağlamda bayram kutlamalarında resmi geçitler artık devrim sergilemekten ziyade askerin gücü ve disiplinini gösterme biçimine dönüşmüştür. Söylem ve köşe yazılarında ise endişe ve sıkıntılar ile yapılması gereken fedakarlıklar ön plana çıkmıştır. 1946 yılından itibaren çok partili siyasi hayata geçiş kendini bayram kutlamalarında hissettirmiş ve iktidar- muhalefet çekişmelerini içeren iç politika ile değişen dış politika etkili olmuştur. 1950'den itibaren 27 yıllık CHP'nin iktidarı DP'ye devretmesi ile her alanda devrim dönemi uygulamalarının birçoğunun kaldırılması bayram kutlamalarına da sirayet etmiş iktidar- muhalefet çekişmeleri her geçen yıl artarak bayram coşkusu ciddi zedelemiştir. 1960 sonrasında da benzer çekişmeler devam etmiş ve günümüze kadar olan süreçte, özel bir kanun çıkarılarak yapılan 50. Yıl kutlamaları, 75. Yıl ve 80. Yıl kutlamaları nispeten coşkulu geçmiştir. Tören olarak büyük değişiklikler olmazken son yıllarda iktidar- muhalefet çekişmeleri, terör eylemleri, ekonomik bunalımlar gibi sorunlar Cumhuriyet Bayramı kutlamalarını geçmişle karşılaştırıldığında çok daha olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Kaynaklar

Arşiv Vesikaları

BCA 1933. Fon Kodu: 450. 01, Yer No, 11 50 36-1.

BCA 1939.Fon Kodu 490.01, Yer No. 11 56 58 1 Cumhuriyet'in 16. Yıldönümü Kutlama Talimatı, Ankara.

BCA 1940. Fon Kodu 490.01, Yer No. 11 56 59 1 Cumhuriyet'in 17. Yıldönümü Kutlama Programı, Ankara.

BCA 1942.Fon Kodu 490.01, Yer No. 11 56 60 1 Cumhuriyet'in on dokuzuncu Yıldönümü Kutlama Programı, Ankara.

BCA, 16 Temmuz 1933.Fon Kodu, 490 01, Yer No, 11 50 36.1.

BCA, 22 Nisan 1933.Fon Kodu: 450. 01, Yer No, 11 50 36-1.

BCA, 24.02.1972. Fon Kodu, 30 18 1 2, Yer No, 279 18 2.

BCA, Fon Kodu, 03010.01.02, Yer No. 124.80.12,23.

BCA, Fon Kodu, 30 18 1 1, Yer No, 13 23, 21.04.1925.

BCA, 1925. "Cumhuriyetin İlanına tesadüf Eden 29 Ekim'in Milli Bayram kabul Edilmesi Hakkında Kanun, Kararname ve Talimatname" Fon Kodu, 2.13..2, 23. 4. *Düstur*, 1340, 5. Tertip, C.5.

Resmi Gazete, 26 Haziran 1933, Sayı:2437.

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Resmî Gazete, Kabul Tarihi 27.5.1935, "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun".

Resmî Gazete, Kabul Tarihi, 30.3.1973. "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 50'nci Yıldönümünün Kutlanması Hakkında Kanun", Kanun No, 1701.

Resmî Gazete, 19 Mart 1981, Sayı.17284.

Resmî Gazete, Tarih: 9/11/1982 Sayı: 17863 (Mükerrer)

2. Zabıt Cerideleri

TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt I, İçtima Senesi II, Devre II.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, 1909, C.5, Devre 1.

TBMM Zabıt Ceridesi, 1938, C.18, Devre:5.

TBMM Zabıt Ceridesi, 1958, Devre 1, İçtima; 2, C.10, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 2, İçtima Senesi: 1, Cilt 3, İçtima 43.

Tetkik Eserler

Kitaplar

Anıtkabir Özel Defteri 2001. (1953'ten Günümüze Anıtkabir'i Ziyaret Eden Yerli ve Yabancı Heyet Başkanlarının Atatürk Hakkındaki Duygu ve Düşünceleri), C. I, Ankara.

Atatürk, Kemal. 2002, *Nutuk* (1919-1927), Ankara.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, 1997, Ankara.

Aydemir, Şevket Süreyya, 1999.*İkinci Adam*, C.2, 7. Baskı, byy.

Biçer, Hasan 2017. *Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü Kutlamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Bolat, Bengül Salman 2012. *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay. Ankara.

Çavdar, Tevfik 1996. *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, (1950-1995), Ankara.

Çay, Abdülhaluk, 1996. *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, 7.Baskı, Ankara.

Erdem, Sargon, 1992. "Bayram", *İslam Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul.

Ergin, Muharrem 2004. *Dede Korkut Kitabı*, C.I-II, Ankara.

Eroğul, Cem, 2003. *Demokrat Parti Tarih ve İdeolojisi*, 4. Baskı, Ankara.

Ertuğ, Zeynep Tarım, 1999. "Osmanlı Devleti'nde Resmî Törenler ve Birkaç Örnek, *Yeni Türkiye*, Sayı:34, Yıl:6.

Goloğlu, Mahmut, 1974. *Milli Şef Dönemi (1939-1945)*, Ankara; Koçak, Cemil, 1996. *Türkiye'de Milli Şef Dönemi*, C.I-II, İstanbul.

Kili, Suna & Gözübüyük Şeref 2000. *Türk Anayasa Metinleri*, 2. Baskı, İstanbul.

Mahmut, Kaşgarlı, 1939. *Divan-ı Lügat'it- Türk*, Çev. Besim Atalay, C.I, Ankara.

Ökte, Faik 1951. *Varlık Vergisi Faciası*, İstanbul.

Pekolcay, Necla 1992. *Mevlid*, 11. Baskı, İstanbul.

Rehber Kitap (1923-1933) 1933, TTK Kütüphanesi.

Safa, Peyami 1996. *Türk İnkılâbına Bakışlar*, 2. Baskı, Ankara.

Tansel, Selahattin 1991. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.1-2, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer 1952. *Türkiye'de Siyasi Partiler*, (1859-1952), İstanbul.

Tuncel, Bedrettin 1972. Atatürk ve 30 Ağustos Zaferi'nin İlk Kutlanması, Ankara.

Makaleler

Akandere, Osman 2009. "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar I", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.25, Sayı 75, s.437-463.

Akandere, Osman 2010. "1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar" II, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.26, Sayı 76, s. 1-26.

Çolak, Filiz 2006. "II. Meşrutiyet'in Bayram İlan Edilmesi Osmanlı Başkentinde Hürriyet Bayramı Kutlamaları", *Toplumsal Tarih*, Sayı 151.

İnan, Abdülkadir 1968. "Eski Türklerde Teslim ve İtaat Sembolleri", *Makaleler ve İncelemeler*, Ankara.

Koca, Salim 2002. "Eski Türklerde Bayram ve Festivaller", *Türkler*, 3. Cilt, Bölüm 16, Ankara.

Oğuz, M. Öcal 2005. "Somut Olmayan Kültürel Miras: Türkiye'de Nevruz/ Yenigün", *Milli Folklor*, C. 9, Sayı; 65.

Gazeteler

Akit, 28 -29 Ekim 1998.

Akit, 29 Ekim 2001.

Atay, Falih Rıfkı 29 Ekim 1942, "19. Yıl", *Ulus*; Atay Falih Rıfkı 29 Ekim 1943. "Yirminci Yıldönümü" *Ulus*.

Atay, Falih Rıfkı, "Güvenmek, İnanmak ve İnönü", *Ulus*, 29 Ekim 1946.

Barış, 29 Ekim 1977.

"Cumhuriyet Bayramı ve Sovyet Rusya", *Zafer*, 30 Ekim 1949.

Cumhuriyet 29 Ekim 1950.

Cumhuriyet 29 Ekim 1953.

Cumhuriyet 29 Ekim 1965.

Cumhuriyet 30-31 Ekim 1938; *Ulus* 30 Ekim 1938.

Cumhuriyet, 20- 29 Ekim 1998

1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Cumhuriyet, 27- 28 Ekim 1941, 1944.

Cumhuriyet, 27 Ekim 1973.

Cumhuriyet, 28 Ekim 1994.

Cumhuriyet, 29 Ekim 1982.

Cumhuriyet, 29-30 Ekim 2003

Cumhuriyet, 30 Ekim 1925-1929.

Cumhuriyet, 30 Ekim 1933.

Cumhuriyet; Orta Doğu, 29-30 Ekim 1980)

Erer, Tekin 28 Ekim 1973 “Kaygılar İçindeyiz”, *Son Havadis*.

Erim, Nihat. “Cumhuriyet’in 23. Yıldönümünde Dış Münasebetlerimiz”, *Ulus*, 29 Ekim 1948.

Fenik, Mümtaz Faik, 31 Ekim 1952. “Ulus’taki Resimler ve Bir Zihniyet” *Zafer*.

Hakimiyeti Milliye, 29 Ekim 1928.

Hakimiyeti Milliye, 29-31 Ekim 1927.

Hakimiyeti Milliye, 30 Ekim 1925.

Hakimiyeti Milliye, 30 Ekim 1925-1929.

Hakimiyeti Milliye, 30 Ekim 1933.

Hakimiyet-i Milliye; Vakit, Cumhuriyet, 30-31 Ekim 1924.

Hergün, 29 Ekim 1975.

Milliyet 29 Ekim 1950.

Milliyet 29 Ekim 1953.

Milliyet 29 Ekim 1954.

Milliyet 29 Ekim 1963.

Milliyet, 1 Kasım 1926.

Milliyet, 29-30 Ekim 1971.

Milliyet, 31 Ekim 1929.

Nadi, Nadir. “Vazife”, *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1948.

Nadi, Nadir.29 Ekim 1956. “Kaçınılmaz Ödev”, *Cumhuriyet*.

Nadi, Nadir.29 Ekim 1957. “Olgunluk Sınavı”, *Cumhuriyet*.

Nadi. Yunus 31 Ekim 1938.*Cumhuriyet*, “Büyük Şefe Sonsuz Hürmet ve Tazim”

Selçuk, İlhan 26 Ekim 1973.” Yasalardan Kaldırılmalı”, *Cumhuriyet*.

Ulus 29 Ekim 1951.

Ulus 29 Ekim 1953.

Ulus, 27 Ekim 1943, 1945.

Ulus, 30 Ekim 1939-1945.

Vakit 29 Ekim 1994

Vakit, 29 Ekim 2002.

Vakit, 29-30 Ekim 2003.

Vatan, 27 -28Ekim 1973

Yalçın, Hüseyin Cahit “Türkiye’nin Dış Politikası”, *Ulus*, 29 Ekim 1949.

Zafer 29 Ekim 1953.

Zafer, 29 Ekim 1950.

Zafer, 29 Ekim 1957.

Zafer, 31 Ekim 1951.

